

Regeringscommissaris seksueel
grensoverschrijdend gedrag en
seksueel geweld

>Retouradres Postbus 16375 2500 XP Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Regeringscommissaris
seksueel
grensoverschrijdend gedrag
en seksueel geweld**

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 XP Den Haag
www.rcqog.nl

Onze referentie
35419718

Datum 13 januari 2023
Betreft Reflectie op Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel
grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld

Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld komen overal voor. Eén op de twee vrouwen en één op de vijf mannen maakt in zijn of haar leven fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag mee.¹ Bij homoseksuele, lesbische, biseksuele en transgender personen ligt dit percentage nóg hoger. Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld gaat dus niet over incidenten, maar is, helaas, een structureel probleem in onze samenleving. Het komt voort uit de manier waarop onze samenleving is ingericht en door hoe wij gewend zijn met elkaar om te gaan.

Het is daarom terecht dat het kabinet met het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (hierna: actieprogramma) nadrukkelijk inzet op een maatschappelijke cultuurverandering, zodat seksueel grensoverschrijdend gedrag niet meer past in onze samenleving. Ook is het belangrijk dat het kabinet tegelijkertijd op de kortere termijn streeft naar een sluitende aanpak, waarmee plegers gestopt en slachtoffers beter gesteund worden.

Ik wil op deze plaats dan ook mijn waardering uitspreken voor de ambitie die spreekt uit het actieprogramma, en het harde werk dat alle betrokken ministeries hebben geleverd om deze ambitie gezamenlijk handen en voeten te geven. Zij hebben in samenspraak met vele betrokkenen, die individueel of in organisaties actief zijn, de eerdere contouren van het actieplan weten om te zetten in een programma waaraan wij de komende jaren verder kunnen werken. De aanpak in het programma bevat vele facetten die nodig zijn om zowel op de korte als langere termijn seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld aan te pakken, van preventie tot slachtofferhulp en vele stappen daartussen. Het is daarom belangrijk dat er is gekozen voor een gecoördineerde aanpak waarbij meerdere bewindspersonen en ministeries betrokken zijn. Dat vraagt wellicht in de tijd een extra investering in de onderlinge afstemming, maar zal zeker de effectiviteit vergroten.

¹ Rutgers, Seksuele gezondheid in Nederland, 2017

In deze brief licht ik graag toe hoe ik kijk naar de aanpak van seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag zoals het kabinet die neerzet in het actieprogramma.

Daarnaast schets ik – in het kort - hoe ik mijn rol als regeringscommissaris wil invullen en welke activiteiten ik de komende periode in ieder geval ga ondernemen. Het is mijn voornemen om daarover met enige regelmaat te rapporteren, zoals mijn team en ik ook in het eerste impactoverzicht hebben gedaan. In deze rapportages zullen wij ook een impressie geven van nieuwe inzichten en kennis.

Reflectie op het actieprogramma

Seksueel grensoverschrijdend gedrag komt zoveel voor dat iedereen in onze maatschappij er vroeg of laat mee te maken krijgt: als melder, slachtoffer, beschuldigde, pleger, of anders als omstander. Dit besef begint steeds luider door te klinken. Wat in mijn beleving minder doorklinkt, en wat ik de komende jaren nadrukkelijk zichtbaarder wil maken, is het enorme leed dat er vaak op volgt, zeker bij zwaardere of structurele vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Hoe zwaar en hoe langdurig de gevolgen voor slachtoffers kunnen zijn. Hoe zij vaak nog jarenlang kampen met trauma, hoe hun relaties en seksualiteit niet meer hetzelfde zijn en hoe hun carrières schade ondervinden.

*"Het is heel lang geleden, maar als ik op mijn werk iemand tegenkom met die naam functioneer ik een dag niet normaal."*²

Maar ook bij zogenaamd 'lichtere' vormen kan de stapeling van negativiteit of ongewild gedrag van anderen tot een permanent gevoel van onzekerheid leiden bij de ontvanger ervan. Naar mijn smaak gaat het in het maatschappelijk debat nog teveel over het niet meer mogen maken van complimentjes, en te weinig over de opmerkingen en aanrakingen die nog jaren later bij iemand angst en rillingen veroorzaken. Soms is door een combinatie van schaamte, schuldgevoelens en de houding van velen dat je er 'maar tegen moet kunnen' die angst diep weggestopt en komt deze er in de vorm van andere fysieke of mentale klachten uit. De enorme omvang én het leed van wie ermee te maken krijgt vragen urgent om inzet. De onderliggende machtsmechanismen moeten aan de orde gesteld worden.

De andere kant is dat mensen niet het plezier in onderlinge relaties moeten verliezen. Juist het op een positieve manier bespreekbaar maken van wensen en grenzen kan ons en zeker jongeren helpen om hun eigen gedrag en hun seksualiteit beter te begrijpen en zich met wederzijds begrip voor elkaar te ontwikkelen. De omslag van seksuele voorlichting naar seksuele en relationele vorming op school is hiervan een belangrijk voorbeeld.

² De citaten in deze brief zijn van mensen die de regeringscommissaris en haar medewerkers de afgelopen periode gesproken hebben en zijn met hun instemming opgenomen in deze brief.

Een probleem aanpakken dat zo structureel onderdeel is van onze manier van leven kan de overheid uiteraard niet alleen, dat vraagt iets van de hele samenleving, van ons allemaal. Het kabinet zet hier in het actieprogramma dan ook op in, en juist in het verbinden van overheid en samenleving bij dit gezamenlijke doel zie ik bij uitstek mijn rol.

Vorm: een programma

De onderdelen van het actieprogramma zijn doelen waar het kabinet op inzet, maar die alleen bereikt kunnen worden met vereende inzet van overheid, uitvoerders en hulpverleners, bedrijven, organisaties, sectoren, scholen etc.. Het programma bestaat daarom maar voor een deel uit acties die de overheid zelfstandig kan uitvoeren. Veel zal samen met betrokken partijen verder vormgegeven worden. Daaruit vloeit ook voort dat in deze fase veel nog ontwikkeld, verder uitgedacht en vooral ook opgeschaald moet worden. Niet alleen staan nog niet alle acties vast, maar er is ook een grote versnippering aan grotere en kleinere organisaties en mensen die iets willen betekenen om het probleem aan te pakken. Dat is hoopgevend maar vraagt ook om afstemming en coördinatie. Dat neemt niet weg dat de ambitie om snel tot handelen te komen groot moet zijn, en dat die tijd goed benut moet worden om het actieprogramma zo doeltreffend mogelijk te laten zijn.

Des te belangrijker is het dan wel dat het verder ontwikkelen van het programma goed georganiseerd wordt en dat de ingezette cultuurverandering ook na de looptijd vastgehouden wordt. Het kabinet heeft mij gevraagd hierover te adviseren. Richtinggevend voor mijn advies zal zijn dat inhoudelijk, doelgericht en efficiënt samengewerkt wordt tussen alle betrokken ministeries, andere overheidsinstanties en maatschappelijke sectoren en uitvoerenden. Relevante expertise, waaronder ervaringskennis, moet daarin een belangrijke plek hebben en dus goed benut worden. Bovendien zal ik erop toezien dat zoveel mogelijk tijd van iedereen besteed wordt aan het inhoudelijk werken aan deze opgave, en zo min mogelijk aan het organiseren en repareren van processen, of aan onverhoopte dubbelingen. Een samenwerking, kortom, waarbij zoveel mogelijk tijd van iedereen besteed kan worden aan het behalen van onze gezamenlijke doelen.

Inhoud: de doelen van het actieprogramma

Erkenning van de omvang van het probleem³ doet beseffen dat de huidige aanpak knelt: het zwaartepunt van de aanpak ligt nu op zeer kostbare interventies (intensieve ggz voor slachtoffers; strafrecht, detentie, forensische zorg en toezicht voor daders). Deze aanpak loopt nu al tegen de grenzen van de capaciteit⁴ aan, terwijl nog steeds verreweg de meeste slachtoffers zich nergens

³ Seksuele Gezondheid in Nederland, Rutgers 2017.

⁴ Kamerstukken II 2021/2022 28 345 nr. 254 (aanpak geweld tegen vrouwen en wachttijden hulpverlening voor verschillende vormen van geweld); Kamerstukken II 2022/2023 28 345 / 31 015, nr. 259 (wacht- en doorlooptijden Veilig Thuis); Kamerstukken II 2021/2022 34 843 / 29 628, nr. 56 + Kamerstukken II 34 834 / 29 279 nr. 57 (lange

melden⁵. Nu de bewustwording groter wordt en meer mensen zich gaan melden⁶ beseffen wij dat 'meer van hetzelfde' voor de lange termijn niet het antwoord zal zijn.

Het hoofddoel van het actieprogramma is daarom met reden het tegengaan van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Zoals bijvoorbeeld te zien aan de inzet op onderwijs in **actielijn 1** (gedeelde maatschappelijke waarden en normen) is dit doel er één van de **lange adem** – maar des te meer reden om er snel werk van te maken. Hoewel er op dit vlak al veel gebeurt in het onderwijs, zie ik wel dat dit nog zeer van wisselende kwaliteit en intensiteit, en versnipperd is. Tevens worden er prachtige nieuwe interventies ontwikkeld waarbij ook ervaringen worden benut. Ook deze zouden breder ingezet kunnen worden. Ik wil eraan bijdragen dat daarin meer urgentie en samenhang komt.

Onderwijs is de belangrijkste gezamenlijke basis die iedereen in de samenleving heeft, dus het is goed dat het actieprogramma hier zwaar op inzet. Tegelijk hoop ik eraan bij te dragen dat er op een bredere en inventieve manier naar preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag gekeken wordt; het maatschappelijk gesprek is hier in ieder geval onderdeel van, maar ik verken ook de mogelijkheden om met een risicomangement-benadering preventie toe te spitsen op specifieke situaties en omgevingen.

Er is ook een doel voor de **middellange termijn**: naast het uiteindelijk willen terugdringen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, zet het actieprogramma in op een aanpak waar veel meer slachtoffers mee geholpen zijn, en die voor iedereen de schade zo beperkt mogelijk houdt (met name in actielijnen 2 en 3). Ernstig seksueel geweld is immers vaak het einde van een langdurig proces, waarin grenzen stukje bij beetje steeds verder overschreden worden. Door snel seksueel grensoverschrijdend gedrag te signaleren, slachtoffers te steunen en plegers te stoppen kan erger leed voorkomen worden. Terecht is de laatste tijd extra aandacht gevraagd voor seksueel geweld achter de voordeur. Mede door het grote aantal incidenten in de media over 'de werkvloer' zou dit onderbelicht kunnen raken, wat uiteraard onwenselijk is. In het actieprogramma wordt dan ook aandacht aan alle vormen besteed.

"Het begon heel fijn, we waren verliefd en deden veel leuke dingen samen. Gaandeweg werd hij steeds dwingender. Ik moest altijd naar hem toe komen, deed bijna niks meer zonder hem. Hij vertelde me steeds dat ik niks waard was, dat ik blij moest zijn dat hij bij me bleef. En gaandeweg ging ik erin geloven. Ik had nooit zin in seks maar liet het steeds gebeuren, ik dacht dat dat erbij hoorde. Toen ik een avond knapte en zei dat ik wilde dat hij er meer voor mij was, maakte hij me belachelijk. En verkrachtte me, door me fysiek vast te pinnen op het bed. Van die verkrachting heb ik aangifte gedaan."

doorlooptijden in zedenzaken); Brief Inspecties d.d. 10 november 2022 inzake gebrekkig en niet toereikend toezicht en behandelaanbod in JJI's.

⁵ Seksuele Gezondheid in Nederland, Rutgers 2017, CBS 2018 en CBS 2020.

⁶ Jaarverslag Centrum Seksueel Geweld 2021.

Het belangrijkste beoogde effect van **actielijnen 2** (wet- en regelgeving) en **3** (processen op orde in organisaties) voor mij is dat allerlei organisaties zich bewust worden van hun verantwoordelijkheid. Dat zij processen niet alleen op papier op orde hebben, maar ook met de uitvoering ervan het belang uitdragen. Dit is geen vrijblijvend proces: met het besef dat iedereen een grote verantwoordelijkheid draagt komen ook nieuwe verplichtingen voor elke organisatie. De cultuurverandering en bijbehorende maatschappelijke waarden en normen dienen waar nodig ook omgezet te worden in wet- en regelgeving, zoals met name voorgesteld met de maatregelen in actielijn 2.

Het is goed dat het kabinet met deze normering in **actielijn 2** de cultuurverandering een zet geeft. Met de aanpassing van de zedenwetgeving zoals voorgesteld in het wetsvoorstel Seksuele misdrijven heeft het kabinet laten zien veranderde maatschappelijke normen te willen vertalen naar wetgeving.

Een maatregel als het stellen van aanvullende voorwaarden over integriteitsbeleid bij inkoop door de Rijksoverheid laat zien dat er meerdere wegen naar Rome leiden. Hiermee geeft de overheid de eigen voorbeeldfunctie handen en voeten.

Belangrijk daarbij is wel dat mensen en organisaties worden ondersteund bij het uitvoeren van deze wet- en regelgeving. **Actielijn 3** ziet erop toe dat organisaties goed op de hoogte zijn van wat er van hen wordt verwacht en dat zij ondersteund worden bij het de uitvoering daarvan. Daarbij zal ook bewust aandacht worden besteed aan specifieke sectoren en de ondersteuning die zij nodig hebben.

Maar seksueel grensoverschrijdend gedrag snel signaleren, slachtoffers steunen en plegers stoppen vraagt om medewerking van iedereen: het is vooral de directe omgeving (omstanders zoals vrienden, familie, collega's; organisaties zoals werkgevers of verenigingen) die in staat is snel in te grijpen. Bovendien vindt veel seksueel geweld niet plaats binnen organisaties, maar in moeilijker te reguleren omgevingen zoals verenigingen, op straat of op de plek waar het nog het moeilijkst is in te grijpen: achter de voordeur. En juist hier kan de schade het grootst zijn. Het is dan ook goed dat met **actielijn 4** (iedereen kan bijdragen) nadrukkelijk ingezet wordt op omstanders, een thema waarmee ik de komende periode uitdrukkelijk verder aan de slag wil: iedereen heeft een verantwoordelijkheid bij het tegengaan van seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar 'iedereen' bereiken is geen sinecure. Het is daarbij ook goed ons te realiseren dat het overal voorkomt, op straat, op school, op het werk, in de vereniging, met sporten of dansen, in de kroeg en helaas ook veel te vaak thuis. Hoewel onderliggende mechanismen soms hetzelfde zijn, vraagt dit ook om maatwerk. En ook de vorm waarin het plaats heeft - fysiek, verbaal, met of zonder geweld - het maakt allemaal uit. Het is steeds belangrijk goed te duiden over welke vorm wij het hebben en daar de goede aanpak bij te kiezen.

Op de **korte termijn** is het doel de huidige aanpak snel verder op orde krijgen: bijvoorbeeld zorgen dat slachtoffers ondanks hardnekkige capaciteitsproblemen in de hulpverlenings- en strafrechtketen niet voor een dichte deur komen te staan. Hoewel op lange termijn de bedoeling van het actieprogramma is dat het aantal gevallen, en dus meldingen, daalt, omdat seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag minder voorkomen, zal dit door meer aandacht en hogere meldingsbereidheid naar verwachting eerst stijgen.

Zeker in **actielijn 5** (hulpverlening) van het actieprogramma moet veel nog worden ontwikkeld. Dat is belangrijk gelet op de uitvoerbaarheid, en is ook een

uitdrukkelijke wens van de instanties die hierbij met name betrokken zijn. Ik hoop dat op dit punt dat snel stappen worden gezet, zodat slachtoffers die zich naar aanleiding van alle aandacht voor dit thema gesterkt voelen zich toch te melden een luisterend oor vinden. Het kabinet heeft mij gevraagd te adviseren hoe deze, naar verwachting tijdelijke, toename in meldingen te adresseren. Ik zal daarom in kaart proberen te brengen hoe groot deze toename ongeveer kan zijn, en wat strategieën kunnen zijn om zoveel mogelijk slachtoffers snel te bieden wat zij nodig hebben.

Ik signaleer hierbij dat de aandacht voor plegers, zowel voor de stafrechtelijke aanpak als wat daarbuiten nodig is, in het actieprogramma sterker zou mogen zijn. Seksueel geweld is geen natuurverschijnsel, maar iets dat de één de ander aandoet. Het is gedrag, en het is – uiteindelijk – een keuze. Niet iedere pleger is zich evenwel bewust van zijn of haar gedrag, ook al omdat in sommige contexten grensoverschrijdend gedrag – uiteraard ten onrechte – genormaliseerd is geraakt - in systemen die grensoverschrijdend gedrag vergemakkelijken, en ertegen optreden juist de moeilijkere keuze maken. Beter begeleiding, adequate sanctionering met aandacht voor ieders perspectief en belangen, of andere vormen van hulp kunnen voorkomen dat iemand opnieuw de fout ingaat. Het is dan ook belangrijk om nog beter inzicht te krijgen in motieven, omstandigheden en al dan niet aangeleerd gedrag. Ook is het belangrijk nader onderzoek te doen of bestaand onderzoek beter te benutten om nog meer inzicht te krijgen in gender-gerelateerde aspecten van onze samenleving.

"Ik weet niet of de jongen die mij heeft verkracht dat zelf ook zo ziet."

Rol regeringscommissaris

Het actieprogramma is een breed kabinetsprogramma, dat zich over de beleidsterreinen van vijf departementen uitstrekt. Het kabinet heeft het initiatief genomen tot dit programma, heeft het verder uitgewerkt en is aan zet bij veel acties die erin staan en nog bij zullen komen. Zoals gesteld moet het actieprogramma tot beweging leiden in de hele maatschappij.

Mijn rol is gevraagd en ongevraagd te adviseren over de hele aanpak maar ik zie ook een specifiekere rol voor mijzelf: in het smeden van coalities in de samenleving, in het verbinden van maatschappelijke partijen aan de doelen in het actieprogramma, en in het ophalen van ervaringen en kennis uit alle hoeken van de samenleving, om zo de aanpak steeds beter te maken. Dit doe ik bijvoorbeeld door met veelzijdige groepen van experts, stakeholders en betrokkenen aan antwoorden op concrete vraagstukken te werken; door het opzetten van een netwerk aan ambassadeurs die ieder op hun eigen manier en in hun eigen verband het maatschappelijk gesprek verder brengen, en door coalities te smeden van verschillende partijen met vergelijkbare rollen.

In de brief over het actieprogramma en in de bijgevoegde bijlage staan mijn belangrijkste activiteiten vermeld. Hoewel ik nadrukkelijk inzet op een structurele aanpak en dus niet van incident naar incident wil gaan, zal de actualiteit soms toch voorrang vragen. Ook zie ik dat niet-seksueel grensoverschrijdend gedrag meer in de aandacht komt. Daar waar mijn kennis kan helpen aan een oplossing daarvoor zal ik per situatie bekijken of ik een bijdrage kan leveren. Daarbij let ik onder ander of er vergelijkbare mechanismen een rol kunnen spelen. Uit de

doelen en maatregelen in het actieprogramma wordt immers al duidelijk dat de oorzaken -en dus oplossingen- van seksueel en niet-seksueel grensoverschrijdend gedrag soms niet los van elkaar kunnen worden gezien.

"Ik wil beginnen bij wie ik ben. Ik was niet zomaar iemand, ik kon echt wat. Mij is alles afgepakt."

Doelen

In de drie jaar die ik heb wil ik in ieder geval het volgende bijgedragen hebben aan de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld:

- Dat het maatschappelijk gesprek over elkaars wensen en grenzen aan keukentafel, kantinetafel en vergadertafel gevoerd wordt en niet meer stopt, bijvoorbeeld door de impact van seksueel geweld voor iedereen invoelbaar te maken met verhalen;
- Dat het geheel meer wordt dan de som der delen, bijvoorbeeld doordat partijen die vergelijkbare rollen vervullen meer met elkaar gaan samenwerken, zodat meer overzicht en slagkracht ontstaat;
- Dat er in ieder geval voor een aantal onderling verschillende maatschappelijke sectoren een gedragen en doorleefde gezamenlijke aanpak ligt, die als voorbeeld kan dienen voor andere sectoren, bijvoorbeeld voor werkgevers, en in de sport-media- en cultuursector;
- Dat ik adviezen over concrete pijnpunten heb uitgebracht waarmee worstelende partijen verder zijn geholpen, bijvoorbeeld de vraag hoe als organisatie om te gaan met meldingen van grensoverschrijdend gedrag;
- Dat er meer inzicht is in waarom seksueel grensoverschrijdend gedrag zo verweven is met hoe onze maatschappij is ingericht, en dat wij beter weten hoe dat te veranderen, bijvoorbeeld doordat wij macht als risicofactor voor grensoverschrijdend gedrag weten te adresseren;
- Dat de doelen van dit actieprogramma, die langer dan drie jaar vergen, geborgd zijn in een aanpak die doorgaat zolang het nodig is.

Resultaten

Mijn aanpak is er een van 'werk in ontwikkeling'. In de loop van de tijd zullen er nieuwe activiteiten of adviezen bijkomen en andere zullen kunnen worden afgerond. Coalities zullen steeds meer op eigen benen staan, en ik zal gaandeweg steeds nieuwe kunnen smeden. Het komende jaar streef ik ernaar in ieder geval het volgende in gang te zetten:

- *Cultuurverandering en maatschappelijk gesprek*
 - o Met als startpunt eerdere verdiepingssessies over normen, waarden en een veilige cultuur, over omstanders, en over de rol van taal werk ik aan een concreet en inspirerend beeld van hoe een samenleving waarin ieders grenzen erkend, herkend en gerespecteerd worden eruit ziet, en welke mogelijkheden iedereen heeft daaraan bij te dragen;
 - o Met de onderwijssector wil ik onderzoeken hoe preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag beter en effectiever te integreren in het onderwijs;
 - o Ik wil de ervaringen van mensen die seksueel grensoverschrijdend gedrag is aangedaan, hebben meegemaakt in hun omgeving of zelf de

grens van een ander zijn overgegaan een podium geven om de samenleving te laten zien en voelen hoe vaak en op hoeveel manieren seksueel grensoverschrijdend gedrag voorkomt, en wat de impact daarvan is. Hiervoor zullen wij verschillende vormen kiezen;

- Ik wil actief op zoek naar ervaringen van mensen die minder goed de media, de overheid of een regeringscommissaris weten te vinden, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij burgerinitiatieven die kwetsbare groepen willen helpen emanciperen;
- Mensen kunnen zich bij ons melden om ervaringen te delen, zodat wij ervan kunnen leren. Er is vaak een grote behoefte bij degene die contact met ons zoeken om te helpen voorkomen dat hun situatie zich ook bij anderen voordoet.
- Ik ben bezig een netwerk samen te stellen van ambassadeurs uit verschillende sectoren, zodat overal en in verschillende vormen het gesprek over seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld verder gebracht wordt;
- Tevens zullen wij een bijdrage leveren aan de publiekscommunicatie die in het kader van het actieprogramma wordt opgezet.

"Mijn oom kwam bij me op bezoek op mijn studentenkamer. Hij raakte me aan, en wilde me meenemen naar een hotelkamer. In onze cultuur respecteer je oudere familieleden. Ik wist niet wat ik ermee moest, en belde mijn moeder om raad. Zij zei dat ik het er wel zelf naar gemaakt zou hebben. Het is 35 jaar geleden, maar dat gaat maar niet uit mijn hoofd."

- *Aanpak in organisaties*

- Ik zal hulpmiddelen aanleveren en een handreiking aanbieden waarmee organisaties die te maken krijgen met meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag beter weten hoe ze hier zorgvuldig mee om kunnen gaan, door zorgvuldig (integriteits)onderzoek, maar ook door andere acties;
- Ook zal ik een advies geven over de kaders waarbinnen deze onderzoeken kunnen plaats vinden;
- Ik wil een verdere start maken met coalities in de culturele (en dans), media-, studenten en sportsectoren, door deze te bewegen tot onderlinge kennisdeling, samenwerking en afspraken;
- Ik zal advies uitbrengen over het initiatiefwetsvoorstel verplichte vertrouwenspersonen van GroenLinks, en hierbij in ieder geval letten op hoe onafhankelijkheid en deskundigheid van vertrouwenspersonen gewaarborgd wordt.

- *Aanpak door overheidsinstanties*

- Zoals hierboven genoemd zal ik op verzoek van het kabinet advies uitbrengen over de te verwachten (mogelijk tijdelijke) toename in meldingen van seksueel geweld ten gevolge van de grotere aandacht, en hoe hieraan het hoofd te bieden.

- *Overkoepelend*

- Zoals hierboven genoemd zal ik op verzoek van het kabinet advies uitbrengen over de inrichting, monitoring, evaluatie en borging van het actieprogramma.
Dit overzicht is niet compleet, maar heeft als doel inzicht te bieden in het type activiteit waar ik mij de komende tijd op richt.

'Werk in ontwikkeling' geldt ook het actieprogramma als geheel. Het is een – belangrijk – begin, maar het is ook belangrijk te beseffen dat veel nog samen ontwikkeld zal worden en in dat proces veel anders zal lopen dan wij nu verwachten. Ik zal waken dat openheid en een lerende houding, maar ook grote inzet en betrokkenheid leidend blijft. Zodat een samenleving waarin ieders grenzen (h)erkend en gerespecteerd worden ook een samenleving is die wij met z'n allen gemaakt hebben.

Ik ben graag bereid mijn advies en plannen verder toe te lichten in een gesprek met Tweede Kamerleden.

de regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld,

Mariëtte Hamer

Bijlage: Overzicht activiteiten Regeringscommissaris per actielijn zoals beschreven in actieprogramma

Bijlage: Overzicht activiteiten Regeringscommissaris per actielijn zoals beschreven in actieprogramma

Actielijn 1. Er zijn gedeelde maatschappelijke waarden en normen over hoe we met elkaar om willen gaan in de samenleving

Gezien haar opdracht aanjager te zijn van het maatschappelijk gesprek en boegbeeld van de beoogde cultuurverandering, liggen veel activiteiten van de regeringscommissaris in het verlengde van deze eerste actielijn. Het maatschappelijk gesprek is het startpunt van en de drijvende kracht achter de beoogde cultuurverandering en levert bovendien een belangrijke bijdrage aan preventie. Dit gesprek aanjagen van keuken- tot vergadertafel doet zij niet alleen. Ambassadeurs spelen hier een belangrijke rol, waaronder cultuurmakers. Ieder op hun eigen manier zijn zij in staat om de juiste toon te raken en het gesprek vorm te geven, door middel van theater, film, muziek, gesproken en geschreven woord. Daarnaast zet de regeringscommissaris een breed netwerk van ambassadeurs in verschillende sectoren op. Zij vervullen een voortrekkersrol in het gesprek en werken aan concrete voorbeeldcases voor preventie, signalering en hulpverlening binnen hun sector.

De regeringscommissaris start het maatschappelijk gesprek met het delen van verhalen over en ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld van slachtoffers, plegers en omstanders. Dit doet zij in verschillende vormen, op verschillende podia. Hiermee brengt de regeringscommissaris het onderwerp dichterbij en maakt zij de samenleving ervan bewust dat het onderdeel is van onze cultuur, dat we met elkaar via het maatschappelijk gesprek vorm moeten geven aan normen en waarden die passen bij een cultuur waarin seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld niet of nauwelijks voorkomt. Om zo stap voor stap te bewegen richting een cultuur waarin we elkaars wensen en grenzen herkennen, erkennen en respecteren, elkaar hierbij helpen en op durven aanspreken.

Actielijn 2. Wet- en regelgeving weerspiegelen de (veranderende) maatschappelijke normen.

De maatschappelijke waarden en normen die nodig zijn om te komen tot de gewenste cultuurverandering zullen door wet- en regelgeving weerspiegeldmoeten worden. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de aanpassingen en maatregelen die het actieprogramma daarbij voor ogen heeft. Veel van deze aanpassingen en maatregelen zullen echter verder uitgewerkt moeten worden. De regeringscommissaris zal over verschillende aspecten hiervan adviseren.

Zij organiseert verdiepingssessies waarbij deskundigen, organisaties en slachtoffers gezamenlijk in gesprek gaan over verschillende aspecten van wet- en regelgeving, om op basis van deskundigheid en een zo breed mogelijk draagvlak te kunnen adviseren. Als onderdeel van haar werkzaamheden organiseert zij sessies over:

- Normen en waarden: In kaart brengen welke normen en waarden een basis vormen voor het tegengaan van SGOG en SG, en hoe deze normen en waarden ingebed kunnen worden in ons beleid en wet- en regelgeving, bijvoorbeeld via gedragscodes en beoordelingskaders voor SGOG en SG
- Wet- en regelgeving gericht op organisaties, onder andere over:
 - o Vertrouwenspersonen – Wat is er nodig zodat vertrouwenspersonen hun rol goed kunnen uitvoeren?
 - o Klachtencommissies – Welke voorwaarden dienen te gelden bij het instellen van commissies en de afhandeling van klachten?
 - o Onderzoek na melding – Waar moet een onderzoek op basis van een melding binnen organisaties aan voldoen, met het oog op de belangen van alle betrokkenen en de basis voor een goed proces?

Actielijn 3. Organisaties hebben processen voor preventie, signalering en opvolging op orde.

De gewenste maatschappelijke waarden en normen voor een sociaal veilige cultuur, die bovendien weerspiegelt worden door wet- en regelgeving, moeten landen in organisaties. Het is echter van belang dat zij voldoende ondersteuning krijgen om hiervoor hun processen op orde te brengen. Dit draagt onder andere bij aan de preventie van SGOG en SG richting kinderen, jongeren en volwassenen.

Om organisaties hierbij te ondersteunen zal de regeringscommissaris in samenwerking met verschillende partijen activiteiten ondernemen, waaronder het in kaart brengen wat belangrijke randvoorwaarden zijn voor een sociaal veilige cultuur binnen organisaties. Hierbij zal specifiek ook worden gekeken naar de rol van verschillende betrokkenen binnen organisaties, waaronder bestuurders en leidinggevendenden. Daarnaast zal de regeringscommissaris goede voorbeelden van een sociaal veilige cultuur in kaart brengen en organisaties aan elkaar verbinden ter ondersteuning van het op orde brengen van de processen. Bovendien zal ze zich inzetten voor het aanjagen van specifieke sectoren en doelgroepen bij het ontwikkelen en uitvoeren van een (sectorspecifieke) aanpak tegen SGOG en SG.

Actielijn 4. Iedereen herkent seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en kan hierop te reageren

Het maatschappelijk gesprek uit actielijn 1 levert een belangrijke bijdrage aan deze actielijn. De regeringscommissaris stimuleert de herkenning van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld door omstanders, met het delen van verhalen en ervaringen van slachtoffers, plegers en andere omstanders, zoals benoemd in het kader bij actielijn 1. Zij onderzoekt het belang en de impact van omstanderinterventies door verdiepingssessies te organiseren met experts en ervaringsdeskundigen, om van daaruit in een nader te bepalen vorm met advies te komen. Dit is van cruciaal belang, omdat het niet of beperkte begrijpen en ingrijpen door omstanders soms grotere gevolgen heeft voor het slachtoffer dan de gebeurtenis zelf.

De regeringscommissaris toetst, levert inzichten en opent haar expert netwerk tijdens de ontwikkeling van de grootschalige publiekscommunicatie gericht op omstanders. Zij zal daarnaast in het maatschappelijk gesprek de samenleving stap voor stap activeren om elkaar aan te spreken en op basis van de uitkomsten van de verdiepingssessies handvaten aanreiken wat te doen in verschillende

situaties: online en offline, direct en indirect. De wil om te helpen is er bij veel mensen, alleen de juiste kennis hoe dit te doen ontbreekt.

Actielijn 5. Er is goede hulpverlening die makkelijk vindbaar is

De regeringscommissaris vindt het belangrijk dat er naast preventieve en repressieve maatregelen, ook goed curatief hulpaanbod is voor slachtoffers, plegers én omstanders van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Hierom zal zij in gesprek gaan met alle relevante partijen over het hulp- en behandelaanbod en de mate waarin dit toereikend is (geweest). Hierbij zal zij specifiek kijken naar aanwezige best practices en innovatieve werkwijzen die navolging verdienen. Vanaf najaar 2022 zal zij een aantal werkbezoeken afleggen aan gemeenten en lokale hulpverlening om op te halen wat werkt, wat niet en welke kansen en uitdagingen er zijn in het (verder) helpen van betrokkenen. Parallel zal zij met academici en zorgprofessionals om tafel gaan om van hen te horen wat zij in den brede zien en waar verbeteringen liggen in de curatieve dimensie van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Daarnaast zal de regeringscommissaris in kaart brengen welke toename de komende jaren te verwachten is in de vraag naar hulpverlening, en wat dat in de praktijk kan betekenen voor de betrokken organisaties.